

Statsrådet Sköld och Norden.

DN
10/7 43
Av professor HERBERT TINGSTEN.

STATSRÅDET SKÖLDS TAL söndagen den 4 juli synes i två hänseenden ha fört den nordiska debatten framåt. Först och främst i fråga om det allmänna utrikespolitiska perspektivet. Samtliga framstående politiker som hittills yttrat sig offentligt i frågan har mer eller mindre otvetydigt utgått från att den nordiska enheten, åtminstone under lång tid framåt, skulle innebära nordisk neutralitet och nordisk isolering gentemot en efter kriget bildad internationell organisation. I denna riktning har statsrådet Bagge, överståthållare Nothin och landshövding Sandler yttrat sig. I denna riktning yttrade sig också statsrådet Sköld den 28 mars. Vår utrikespolitik måste, sade han bl. a., "med all sannolikhet under den kommande freden en god tid framåt bli mycket lik den välvilliga men väpnade neutraliteten", och han underströk att endast under förutsättning att de "nordiska länderna ämnar följa samma utrikespolitiska linjer som Sverige" borde Sverige vara med om ett nordiskt samgående. Den 4 juli förklarade hr Sköld icke blott att han som socialdemokrat vore anhängare av en internationell fredsorganisation — detta hade han, om också mindre energiskt, uttryckt redan tidigare —, utan även att "ingen vet vilket som kommer först, den internationella fredsorganisationen eller en fast samverkan mellan Nordens folk". Därför borde vår strävan följa båda linjerna. För många som känna oro inför tanken på en nordisk isoleringspolitik är denna bestämda deklaration glädjande. Den är glädjande även med tanke därpå att en politiker som så snabbt reviderar sin mening i en central fråga kan antas vara i stånd att modifiera sin uppfattning även på andra punkter i den nordiska debatten.

Vidare ger statsrådet Sköld i flera hänseenden en klarare och mera ingående motivering för den nordiska enhetstanken än som förut presenterats. Efterföljande rader avse att i några huvudpunkter ta upp de argument han framför och att därigenom om möjligt föra debatten ytterligare framåt. En dylik analys kan verka pedantisk, men den förefaller mig vara den enda möjligheten i en s. k. positiv, d. v. s. till ökad klarhet syftande diskussion. På detta sätt kunna efter hand de ohållbara och oväsentliga synpunkterna både för och emot ett enat Norden utmönstras. Kvar bli säkert meningsskiljaktigheter, men de äro då reducerade till ett ofrånkomligt minimum av skilda värderingar och skilda omdömen om det faktiska läret.

Statsrådet Sköld finner pastaendet att ett nordiskt förbund "kan öka riskerna för var och en av de nordiska staterna, även om det minskar dem för Norden som totalitet" vara "både matematiskt och sakligt" (!) ett nonsens. Påståendet är dock snarare banalt än underligt. Såsom statsrådet Sköld och andra erkänt, kan ett enat Norden öka krigsriskerna för Sverige. På samma sätt kan det naturligtvis öka krigsriskerna för varje nordiskt land. Finland kommer med i ett krig som eljest blott skulle gälla Norge, Norge i ett krig som eljest blott skulle gälla Finland o. s. v. Men genom sin ökade styrka kan måhända ett förenat Norden minska risken för att någont av de nordiska länderna angripes. Denna enkla tanke måste fasthållas, då man, såsom flera debattinlägg visa, annars lätt fattar det som en självklarhet att en nordisk förening, eftersom fyra stater är starkare än en stat, uteslutande skulle förstärka möjligheten för alla de nordiska staterna att få leva i fred.

Statsrådet Sköld skiljer vidare på två anledningar till en nordisk stats indragande i krig: en stormakt kan angripa en nordisk stat i preventivt syfte, av rädsla för att denna stat i ett väntat stormaktskrig skall ansluta sig till motparten, eller i syfte att vinna strategiska fördelar. Att denna åtskillnad är av ringa betydelse synes uppenbart. Så snart en nordisk stat angripes i samband med ett stormaktskrig — och detta framstår som den egentliga risken — kombineras rimligen strategiska och preventiva syften, eller rättare sagt, de utgöra olika sidor av samma sak: man angriper för att förbättra sitt eget läge och för att hindra motståndaren att förbättra sitt. Kärnan i hr Skölds resonemang torde emellertid vara att ett nordiskt förbund skulle göra eventuella expansions- eller aggressionsplaner hos en nordisk stat omöjliga och

genom minska risken för ett angrepp mot denna stat. Just olikheten i de nordiska ländernas politiska inställning — en olikhet vars betydelse man i annat sammanhang söker reducera — skulle här vara till fördel, tre av de nordiska länderna skulle så att säga hålla det fjärdede i schack. Tanken gäller naturligtvis problemet Finland—Ryssland, ett enat Norden skulle vara en garanti mot finska aggressionsplaner och därmed mot ett ryskt krig mot Finland. Denna uppfattning, som framfördes även i debatten mellan världskrigen, synes höra till de argument som äga verkligt intresse. Dess vikt reduceras dock icke obetydligt, om man går ett steg längre i resonemanget. Finlands möjliga benägenhet (för att använda ett ord som icke får missförstås) att angripa Ryssland är väl med all säkerhet än mer betingad av fruktan för ryskt angrepp än Rysslands möjliga benägenhet att angripa Finland är betingad av fruktan för ett finskt angrepp. Denna fruktan från Finlands sida bör minskas med upprättande av ett nordiskt förbund; självklart är ju att ett dylikt förbund alldeles särskilt ligger i de finska freds- och neutralitetsvännernas intresse. Med andra ord: ett förbund kan i viss mån antas minska krigsriskerna för Finland; detta är kärnan i resonemanget. Då återkommer man emellertid på en omväg till huvudfrågan: uppväger minskningen av krigsriskerna för en stat ökningen av den krigsrisk som uppstår för de andra staterna. Och det gamla problemet står kvar: i vad mån kan ett nordiskt förbund anses genom sin styrka utgöra en väsentlig fredsgaranti?

På denna centrala punkt är statsrådet Sköld utomordentligt sangvinisk. Även om man icke räknar med sändningar av trupper de tre mindre nordiska staterna emellan, skulle, säger han, dessa länder "få till sitt försvar styrkor som vore inemot dubbelt så stora som vad vederbörande land själv mäktar uppsätta". Detta påstående är verkligt förbluffande. Enligt utgångspunkten skulle hjälptrupperna komma blott från Sverige. Då ett enhetligt försvar vore en konsekvens av ett förbund, skulle Sverige i ett sådant ha försvarsstyrkor som vore 60—70 procent större än de danska och finska, dubbelt så stora som de norska styrkorna. Om två av dessa länder angrips — och ett dylikt fall läge, som erfarenheten visar, nära till hands i ett stormaktskrig —, skulle Sverige nödgas att sända hela sin armé till undsättning för att de av hr Sköld angivna minimikraver skulle uppfyllas. Redan om blott Finland eller blott Danmark grepes, skulle Sverige få försvaret av det utomsvenska territoriet minst hälften av sina stridskr.

Det
komp
enligt
att e
svensk
egentl
eller
sändn
En an
tas va
och fö
selede
nordis
en er
längre
att slå
som h
bart.
att de
stor f
ett av
centre
svarsb
tegnar
na fat
att ha
rande.
svensk
mark
angrip
stöt m
rige.
som g
svensk
Att på
om ha
ungefä
att de
gripa
blott
Den
punkta
ning t
densar
Sköld
mars
förbun
ett ang
territo

Detta egendomliga resonemang kompletteras av ett annat. Det kan enligt hr Sköld icke gärna tänkas att ett angrepp riktades mot det svenska territoriet, om angriparens egentliga mål vore t. ex. Danmark eller Finland; stora svenska hjälpsändningar skulle alltså bli möjliga. En angripare kan nämligen icke antas vara "så dum att han förlängde och försämrade sina egna förbindelseleder". Här förbises att, om de nordiska staterna verkligen utgöra en enhet, detta resonemang icke längre gäller; det blir då naturligt att slå till på den punkt där Norden som helhet är svagast eller mest sårbart. Hr Sköld förutsätter ju själv att det för Nordens försvar vore en stor fördel om vid ett angrepp på ett av länderna Norden kunde koncentrera en stor del av sina försvarskrafter till detta. Denna tansegång bör även en angripare kunna fatta, och det är därför sannolikt att han söker hindra dess realisering. Om hälften eller mer av de svenska styrkorna sändas till Danmark eller (och) Finland, kan en angripare finna det bäst att rikta en stöt mot det relativt oskyddade Sverige. Det är just detta förhållande som gör möjligheten av betydande svenska hjälpsändningar osannolik. Att påstå att en angripare vore dum om han handlade på antytt sätt är ungefär lika befogat som att påstå att det är dumt av tyskarna att angripa Moskva, om de i själva verket blott vilja erövra Ukraina.

Den nu refererade Sköldska synpunkten står i skärande motsättning till ett annat, omedelbart efter densamma framfört argument. Hr Sköld upprepar och försvarar sin i mars uttalade sats att ett nordiskt förbund minskar sannolikheten för ett angrepp mot ett visst åtrått gränsterritorium, därför att "ett angrepp

mot Jyllands sydgräns måste följask till Petsamo" och en stöt mot Viborg "icke leder till resultat, förrän i Stavanger och Esbjerg eller tvärtom". Om nu detta är riktigt, borde en angripare rimligen icke vid insättandet av sin attack ta någon hänsyn till vilket område han egentligen vill erövra eller ockupera. Varför skulle han koncentrera sig på Jylland, om han måste fram till Sverige och Norge? Och varför skulle han icke direkt angripa Sverige, som, enligt det nyss berörda uttalandet av hr Sköld, måste vara svagt försvarat på grund av hjälpsändningar till ett eller flera av Nordens gränsområden.

Båda de varandra motsägande argumentationslinjerna synas vara svagt grundade. Som motiv för den sist berörda tankegången anför statsrådet Sköld dels helt allmänt att det ej är någon fördel att hålla sig på defensiven (en uppfattning om vars räckvidd de lärda tvista och som i varje fall icke kan vara generellt hållbar), dels att det vore "en vital kraftförlust" för angriparna att hålla en front vid makt, dels slutligen att angreppet mot Norden måste räknas som ett led i större planer, vilka skulle äventyras, om ej målet gentemot Norden nåddes på begränsad tid. Givet vore det en olägenhet för angriparna att, sedan det närmast åtrådda området ockuperats, vara i krigstillstånd med Norden i övrigt, men i detta sammanhang är ju frågan blott om icke denna olägenhet kunde vara vida mindre än den som ligger i ett fullföljande av angreppet till alla delar av Norden. Hr Sköld förutsätter ju själv att en okkupation av hela Norden vore en ytterst besvärlig sak; varför skulle icke en angripare som kommit till samma insikt stanna vid den linje som det för honom från strategisk synpunkt varit väsentligt att uppnå? Vad det sista av de refererade skälen beträffar må anmärkas att i ett stormaktskrig — som ju här hela tiden förutsättes — en tillfällig okkupation av en begränsad del av Norden kan framstå som det centrala, även om det också kan tänkas fall då vederbörande makt av strategiska skäl vill

sätta sig i besittning av hela Norden. I sistnämnda fall kan förbundet tydligen ej utgöra någon som helst fredsgaranti.

Med det sagda har jag icke velat förneka att ett enat Norden med vissa förut antydda begränsningar och reservationer kan innebära en fördel från försvarssynpunkt. Detta torde i själva verket icke förnekas av någon. I det osannolika men icke otänkbara fall att en stormakt vill erövra alla de nordiska länderna är det uppenbarligen bättre om han möts av alla stater på en gång än av en i taget. Om ett angrepp riktas mot exempelvis Danmark, är det lika uppenbart en fördel att de danska trupperna, även om Danmark erövrats, kunna i Sverige fortsätta kampen eller åtminstone i framtiden återuppta den. Vad debatten i denna punkt gäller är i vad mån enandet innebär en förstärkning från försvarssynpunkt och i vilken omfattning denna fördel uppvägs av svårigheter och olägenheter från andra synpunkter.

Endast i största korthet skola ytterligare några av statsrådet Skölds uttalanden kommenteras. Hr Sköld yttrade — enligt det till pressens förfogande ställda referat som här hela tiden använts — att "även under krig vari Sverige icke blev indraget vore den nordiska enheten av stort värde. Ty i så fall vore Norden utanför kriget på samma gång som Sverige". Yttrandet syns visa hur svårt det är att icke begagna ett rent tautologiskt påpekande som ett slags bevis. Eftersom Sverige enligt resonemangets utgångspunkt i det tilltänkta fallet vore en del av Norden, bör det citerade påståendet översättas på följande sätt: "Även under krig vari en del av Norden icke blev indraget vore den nordiska enheten av stort värde. Ty i så fall vore Norden utanför kriget på samma gång som en del av Norden." Men problemet är ju just huruvida en nordisk enhetsstat gör det mera sannolikt att de nordiska länderna undgå krig. På samma sätt utgår hr Sköld från vad han skulle bevisa då han argumenterar för den nordiska enheten med orden: "För frihetens bevarande är fred bättre

än krig". Ibland kan friheten bevaras med fred, ibland icke utan krig. Meningen är väl att säga att fred är bättre än krig. Ingen torde motsäga detta, men det är sättet för fredens bevarande debatten gäller.

Trots att statsrådet Sköld klarare än sina föregångare i debatten fixerat vissa linjer i den positiva argumentationen, är det alltså svårt att finna hans bevisning övertygande. Det bör tillfogas att han helt förbigår centrala sidor av problemet. Framför allt ingår han, såsom redan i denna tidning erinrats, icke på den utomordentligt viktiga, av universitetsskansler Undén preciserade frågan om förutsättningarna för ett dylikt förbunds hållfasthet.